

Kursprov i Svenska B och Svenska som andraspråk B

Harriet Uddhammar och Eva Östlund-Stjärnegårdh

Institutionen för nordiska språk/FUMS

Uppsala universitet

Under det gemensamma temat värderingar har Institutionen för nordiska språk i Uppsala producerat två nationella prov i Svenska B och Svenska som andraspråk B läsåret 2012/2013, de sista proven för kurs B enligt Lpf94. Titeln på provet för ht 2012 är *Hissa eller dissa? Om värderingar* och för vt 2013 *Tänka rätt – göra rätt? Om normer och värderingar*. Sedan 2007 innehåller det nationella provet två delprov, ett muntligt och ett skriftligt. I delprov A, det muntliga provet, håller eleven ett kort anförande som delvis bygger på läsning av det medföljande texthäftet. Anförandet ska kompletteras med ett skrivet pm. Delprov B består av åtta olika skrivuppgifter. Eleven väljer en av dessa och producerar en sammanhängande och självbärande text utifrån instruktionen.

Denna rapport avser i huvudsak provet för vt 2013. De statistiska elevresultat som presenteras nedan utgår inte som tidigare år ifrån insamlingar utförda för Skolverket av Statistiska Centralbyrån utan bygger i stället på de elevlösningar som skickats till provinstitutionen i Uppsala. Totalt ingår 546 elevlösningar i urvalet, vilket är klart lägre än föregående år. I dessa inräknas inte de 22 lösningar som kommit från kursen Svenska som andraspråk B. I diskussionen av resultaten används också synpunkter som framkommer i enkäten till lärarna. Enkäterna besvaras numera elektroniskt efter uttryckliga önskingar från lärarhåll. Totalt har 178 lärare besvarat enkäten för provet vt 2013. Statistik och slutsatser i denna rapport måste därför beaktas med visst förbehåll. Det är ändå lovvärt att så många lärare även denna sista gång med B-kursprovet tagit sig tid och meddelat sina synpunkter. Den som vill få en utförligare redovisning av lärarenkäten hänvisas till provgruppens hemsida,

<http://www.natprov.nordiska.uu.se/forskningochpublikationer/publikationer>.

I rapporten för provet vt 2011 valde provgruppen att mer utförligt diskutera resultaten av delprov A. För provet vt 2012 koncentrerades redovisningen av delprov B med ett par fördjupningsstudier runt genren krönika som skrivuppgift och elevers hantering av källor i ett par uppgifter. Resultatrapporterna finns på Skolverkets webbplats, <http://www.skolverket.se/bedomning/nationella-prov-bedomningsstod/gymnasial-utbildning/kursprov/resultat-av-kursproven/kursprovens-resultatrapporter>. I redovisningen av det sista läsåret, särskilt den sista terminen, med kursprov B ligger fokus på en uppföljning av vissa tendenser under åren.

Betygsfördelning

Betygsfördelningen i de två delproven redovisas i tabell 1. Andelarna anges i procent, utjämnade till heltal. Beräkningarna görs på delprov med betyg utsatt. Ett visst bortfall existerar men redovisas inte, t.ex. när betyg inte bifogats lösningen eller när en elev bara deltagit i det ena av delproven. Av tabell 1 framgår också sammanvägt provbetyg, som läraren räknar fram enligt bedömningsanvisningarna. Ett sammanvägt provbetyg kan givetvis anges bara för elever som genomfört bägge delproven.

Tabell 1. Betygsfördelning, kvinnor respektive män. Andelar i procent.

Delprov A	IG	G	VG	MVG	Antal
Kvinnor	4	23	38	34	242
Män	8	36	41	15	205
Totalt	6	29	37	25	447

Delprov B	IG	G	VG	MVG	Antal
Kvinnor	14	36	33	17	281
Män	25	50	18	6	251
Totalt	19	43	26	12	532

Sammanvägt provbetyg	IG	G	VG	MVG	Antal
Kvinnor	9	33	41	18	270
Män	15	51	25	8	238
Totalt	12	41	34	13	508

Tendenserna är desamma som tidigare år. De genomsnittliga betygen är något högre i det muntliga provet än i det skriftliga och kvinnor lyckas generellt sett bättre än män. Vad beträffar både den muntliga och den skriftliga delen är det mer än dubbelt så många kvinnliga elever som fått det högsta betyget *Mycket väl godkänt* jämfört med antalet manliga elever. Det är också värt att notera att betyget *Godkänt* är det vanligaste bland både kvinnliga och manliga elever när det gäller deras skrivna texter. För manliga elevers texter ligger betygsskalan lågt med 75 % av texterna på IG och G. Det är exakt samma fördelning som förra våren. Bland lärarkommentarerna har aldrig funnits någon om att manliga elever missgynnas men däremot att elever på praktiska program inte inspireras av våra teman. Ser man till det sammanvägda provbetyget uppvisar provet vt 2013 samma spridning som tidigare år och provgruppen drar därav slutsatsen att provets svårighetsgrad är stabil över tid. Se diagram 1. Det bör påpekas att diagram 1 till stor utsträckning baseras på totalinsamling av resultat från ett antal tusen elever där kurserna Svenska B och Svenska som andraspråk B slagits ihop. Föreliggande rapport ger besked om sammanvägt provbetyg för drygt 500 elever i kursen Svenska B.

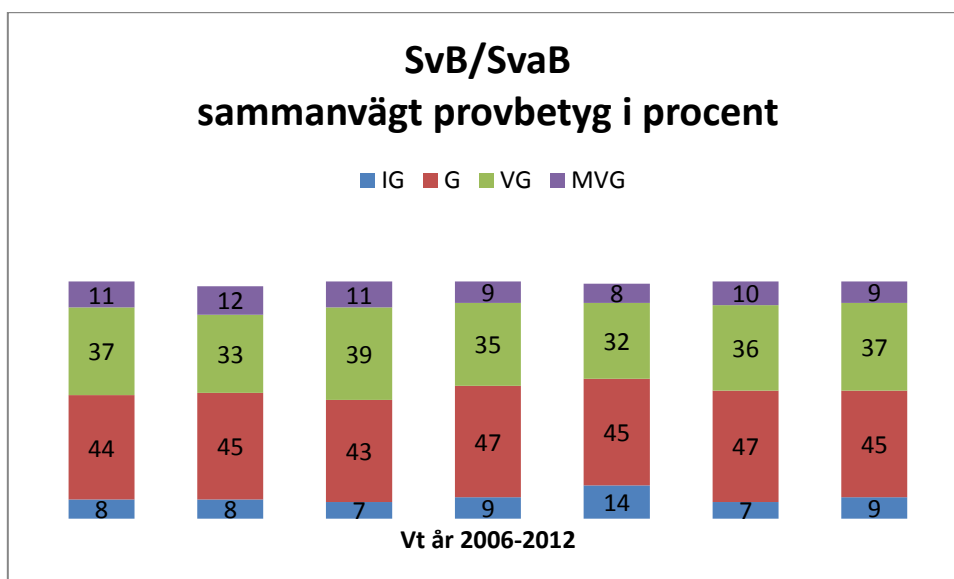


Diagram 1. Svenska B/Svenska som andraspråk B: Betygsfördelning (procent) av sammanvägt provbetyg, hela riket vt 2006–vt 2012. OBS! År 2008–2012 är baserade på totalinsamlingar som redovisas i Skolverket 2013. Siffrorna för år 2006 och 2007 är hämtade ur resultatrapporter från Skolverket. De åren bestod det nationella provet av tre delprov.

Både provbetyget och kursbetyget (som inte redovisas här) i Svenska B/Svenska som andraspråk B har varit stabila över tid. Till skillnad från andra ställen i rapporten samredovisas här alltså Svenska B och Svenska som andraspråk B, eftersom Skolverket valt att göra det tidigare i sin statistik.

Delprov A

De 460 pm till delprov A som skickats in uppvisar samma mönster som tidigare år. Eleverna väljer helst den variant som innebär att de ska tala utifrån en text och en bild (närmare 60 %). Minst populär är varianten där talet ska baseras på två bilder (9 %).

När inskickade pm redovisas per kön, framkommer att varianten text+text och text+bild väljs av något fler kvinnliga elever. De manliga eleverna är i knapp majoritet när det gäller valet av uppgiftsvarianten bild+bild. Det ska dock påpekas att könsskillnaderna inte är särskilt stora. Tidigare valde läraren vilken uppgiftsvariant klassen skulle ha, men i och med att pm:en infördes fick eleverna välja själva. Lärarkommentarerna till pm:en har varierat men en övervägande majoritet menar att detta hjälpt elever med struktur i anförandena. De lärare som inte varit nöjda har inte direkt sagt att de själva ogillar pm-skrivandet men att deras elever inte förstått vad det är. Man kan också notera att många provteman har lämpat sig mycket bra för muntliga anföranden, enligt lärarna. En del lärare kan vara nöjda med temat men deras elever har antingen struntat i att förbereda sig eller haft sådan talängslan att delprovet ändå inte gått så bra. Varje år får provgruppen kommentarer om hur talängslan ställer till det för elever. Anvisningarna säger att lärarna kan dra ner på gruppstorleken så att

en talängslig elev inte behöver framträda inför helklass, men det kan vara en svår situation ändå.

Delprov B

I provkonstruktionen läggs mycket arbete på uppgiftsformuleringar och skapandet av en bredd i uppgifterna till kursprov B. Därför undersöker provkonstruktörerna alltid hur eleverna har valt mellan de åtta olika uppgifter som erbjuds. I tabell 2 visas vårterminens uppgifter med titel och genrebeteckning.

Tabell 2. Uppgiftsförteckning och genrer, vt 2013

Uppgift nr	Titel	Genre
1	Den ljusnande framtid	artikel
2	Så gör man inte	krönika
3	Räddaren i nöden	inlägg
4	Den ”heliga” familjen	debattinlägg
5	Tekniken som hjälper och stjälper	inlägg
6	Statusmarkörer	artikel
7	Kan jag få din njure?	inlägg
8	Skönheten och Odjuret	essä

Skrivuppgifterna berör olika aspekter av temat för att möjliggöra för så många elever som möjligt att hitta en uppgift som intresserar och engagerar. Det begränsade underlaget medger inte att elevernas val av skrivuppgift ställs i relation till gymnasieprogram. Hur manliga och kvinnliga elever valt framgår däremot av tabell 3. Andelar beräknas inom varje grupp och därefter i totalmaterialet.

Tabell 3. Val av skrivuppgift skrivuppgift per kön och totalt. Andelar i procent

Uppgift	1	2	3	4	5	6	7	8	Antal
Kön									
Kvinnor	4	16	16	16	11	22	10	3	281
Män	11	25	14	9	17	15	8	1	256
Totalt	8	20	15	12	14	18	9	3	537

Av tabell 3 framgår att eleverna sprider sig över de åtta olika uppgifterna. Det är det vanliga mönstret i B-kursprovets historia men förra året fanns en uppgift som 36 % av eleverna valde. Mest populär hos manliga elever i år är uppgift 2, krönikan ”Så gör man inte”. Det är den enda uppgiften med begränsad betygsskala, IG–VG, och en sådan uppgift brukar ofta väljas av manliga elever på yrkesinriktade program. Bland kvinnliga elever är uppgift 6, artikeln ”Statusmarkörer” mest vald. (Tillhörande text har bedömts som den mest lämpliga av lärarna) Störst könsskillnad ses hos uppgift 1 och uppgift 8,

uppgifter som inte väljs av särskilt många elever totalt sett. Uppgift 8, essän ”Skönheten och Odjuret”, är årets litterära skrivuppgift, och litterära uppgifter lockar aldrig många elever. Som framgår av tabell 4 får dock de elever som väljer att skriva litterär analys höga betyg; mer än hälften av dem har fått VG eller MVG på sina texter

Tabell 4. Betygsfördelning på delprov B i procent per uppgift och totalt

Uppgift	IG	G	VG	MVG	Antal
B1	26	38	33	3	39
B2	25	59	16	-	106
B3	15	30	33	23	80
B4	10	45	31	13	67
B5	19	45	27	8	73
B6	26	38	22	14	97
B7	16	38	28	18	50
B8	0	44	28	28	18
Totalt	19	42	26	12	532

Tabell 4 får läsas med viss försiktighet eftersom antalet lösningar för några uppgifter är väldigt få. För de flesta uppgifter och totalt är betyget G det vanligaste. Endast uppgift B3 avviker där med VG som vanligaste betyg och med mer än hälften av eleverna på VG eller MVG. Uppgift B2 är som tidigare en uppgift med bedömningsskala IG–VG. Här kan tilläggas att betygsfördelningen för uppgift 2 överensstämmer med förra årets VG-uppgift. Lärare kommenterar ofta att VG-uppgiften lättare ger VG än vad MVG-uppgifterna gör men antalet VG på VG-uppgiften är ändå betydligt färre än på övriga uppgifter. Många lärare tycks mena att det är källanvändningen som utgör svårigheten. I år uppmärksammade några lärare de krav som VG-uppgifterna trots allt alltid innehåller. De kommenterade att eleverna blivit så engagerade att de missat en svårighet i instruktionens tredje led. Detta är ett genomgående drag. När eleverna gillar ämnena ökar risken för att de ”hoppas över” instruktionerna. Förra årets studie visade att svårigheten med just genren krönika inte var källanvändningen utan att få till en god balans mellan personligt och allmängiltigt resonande. Man kan dock se att det här med källor fortsatt är en svårighet för många elever. Det är speciellt lärare på yrkesförberedande program som påpekar att hanteringen blir krånglig. Det är också dessa lärare som är mest kritiska till valet av texter i häftet. Det är emellertid sällan eller aldrig som någon kommenterar det faktum att även yrkesförberedande program ger högskolebehörighet och att eleverna då bör ha den kompetensen. Att uppgift B3 har förhållandevis hög andel VG kan kanske förklaras av just detta att den har ett etiskt/juridiskt innehåll och att de texter vi i första hand tänkt skulle passa också är tämligen korta och lätta. En fördjupad studie borde göras angående hur elevers läsförmåga visas i hur stimulanstexterna väljs och används.

I tidigare resultatrapporter har provgruppen flera gånger konstaterat att elever väljer uppgift efter ämne och inte efter genre. En genomgående trend är att uppgifter där elever kan relatera till sig själva är klart populära. Vi ser också att

uppgifter med etisk eller juridisk anknytning är tilltalande. Lärare påpekar att essäer är för svåra men det är ofta uppgifter med den genreangivelsen som ger flest höga betyg. I år kommenterade en lärare ”dock skulle jag ha valt B8 om jag hade varit elev”, alltså den litterärt inriktade essän. Från lärarenkäterna kan konstateras att bland de texter som ansetts mest lämpliga finns alltid de mest lättillgängliga.

Provgruppen får ibland kritik för att inte aktualisera skönlitteratur och t.ex språksociologi, men när vi gjort det i uppgifter eller genom texturvalet blir det alltför svårt för många. Den här sista terminen kan vi dock konstatera att nära 70 % av lärarna betraktar filosofiprofessor Torbjörn Tännsjö's debattartikel om organdonationer som välvald trots att de också skriver att den är svår. Texter på annat nordiskt språk har aldrig varit särskilt populära bland lärarna även om lärare också kommenterat att det är bra med ”draghjälp” för grannspråken. I absolut flest fall får texturvalet beröm, och texthäftena används i undervisningen efter sekrestidens utgång.

Studier

Arkiverade elevlösningar används ofta av uppsatsskrivande studenter. Uppsatserna publiceras i Diva (Digitala vetenskapliga arkivet vid Uppsala universitet, sökord Nationella prov) och ibland i provgruppens rapportserie Svenska i utveckling. Innevarande hösttermin pågår ett par arbeten där studenter undersöker elevtexter från ht 2002 och ht 2012 resp. vt 2003 och vt 2013. En och samma skrivuppgift upprepades 02–12 och 03–13 för att ge underlag för jämförande studier med ett tioårsperspektiv. Har gymnasieelevernas skrivande förändrats under den tiden? Resultat finns inte ännu men studier pågår alltså.

Under 2013 har två rapporter publicerats i serien Svenska i utveckling med nära anknytning till B-kursprovet. Den första har litteraturvetenskaplig inriktning, och i den ser Olle Nordberg på hur elever skriver om sin egen läsning i tre B-uppgifter från 2000, 2008 resp. 2010. Den andra är en genomgång av vilka skrivdidaktiska diskurser som syns i kursplaner och nationella prov. Rapporten är författad av Anne Palmér.

Sammanfattning

Den sammantagna bilden av kursprovet i Svenska B och Svenska som andraspråk B vt 2013 är att resultatet i hög grad liknar tidigare års. Eleverna presterar bättre i det muntliga delprovet än i det skriftliga, och kvinnliga elever får oftare betygen *Väl godkänt* och *Mycket väl godkänt* än sina manliga klasskamrater.

Provgruppen vill som avslutning tacka de engagerade lärare som skickat in elevlösningar och som bidragit med konstruktiva kommentarer och relevanta frågor i lärarenkäten. Även om provet för Svenska B och Svenska som andraspråk B nu gått i graven, går arbetet vidare med att konstruera de nationella proven och då är alla synpunkter värdefulla.

Litteratur

- Nordberg, Olle, 2013: Att finnas till som läsare – skönlitterär lösning i ett elevperspektiv. Didaktiska tillämnningar av en empirisk studie baserad på elevers egna texter om sin läsning. (Svenska i utveckling nr 29.) Uppsala universitet.
- Palmér, Anne, 2013: Nationella skrivprov baserade på två olika läroplaner. Genre, kommunikationssituation och skrivdidaktiska diskurser. (Svenska i utveckling nr 31.) Uppsala universitet.
- Skolverket, 2013: Redovisning av uppdrag om avvikelser mellan provresultat och kursbetyg i gymnasieskolan. Dnr 2013:00164. www.skolverket.se > Publikationer. Hämtad 2013-10-15.